

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з дисципліни
«ВСТУП ДО МЕДІАЦІЇ»
для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр»
зі спеціальності 232 «Соціальне забезпечення»
усіх форм навчання

Черкаси 2020

УДК 364 (07)
М 54

*Затверджено Вченою радою факультету
гуманітарних технологій,
протокол № 6 від 06.02.2020 р.,
згідно з рішенням кафедри соціального забезпечення,
протокол № 1 від 28.08.2019 р.*

Упорядник **Журба І.О.**, к.е.н., завідувач кафедри соціального забезпечення
Рецензент **Манн Р.В.**, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва

М 54   Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Вступ до медіації» для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення усіх форм навчання [Електронний ресурс] / [упоряд. : Журба І.О.]; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси : ЧДТУ, 2020. – 30 с. – Назва з титульного екрана.

У виданні містяться рекомендації щодо виконання практичних робіт з дисципліни «Вступ до медіації». Наведено завдання до виконання практичних робіт та самостійного вивчення дисципліни, вимоги щодо їх виконання, тематику наукових рефератів, доповідей, питання до підсумкового контролю та список рекомендованої літератури та інформаційних джерел.

Для студентів спеціальності 232 Соціальне забезпечення усіх форм навчання.

УДК 364 (07)

Навчальне електронне видання
локального використання
Друкований примірник

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять з дисципліни
«Вступ до медіації»
для здобувачів освітнього ступеня «бакалавр»
зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення
усіх форм навчання

Упорядник
Журба Інна Олександрівна

В авторській редакції

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1.ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
2.ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	6
3.ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ, РЕФЕРАТІВ).....	7
4. БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	8
5.СТАДІЇ МЕДІАЦІЇ.....	12
6. СЦЕНАРІЙ МЕДІАТОРА.....	15
7.ЗГОДА НА УЧАСТЬ У ПРОЦЕДУРІ МЕДІАЦІЇ.....	17
8. УГОДА СТОРІН.....	18
9. ФОРМА ЗВІТУ МЕДІАТОРА.....	19
10. ЗАВДАННЯ ДО РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ.....	20
11.РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ.....	22
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	25

ВСТУП

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою дисципліни є ознайомлення студентів з психологічною та юридичною специфікою медіаційного процесу, тактикою його проведення, особливостями застосування різних прийомів і технологій; навчити їх вирішувати проблемні та конфліктні ситуації шляхом перемовин, конструктивно.

Завданням дисципліни є:

- ознайомлення з актуальними проблемами медіації;
- вивчення аспектів розв'язання спорів соціальної тематики;
- ознайомлення з документами, що регулюють альтернативні способи вирішення соціальних конфліктів;
- розвиток навичок вирішення соціальних конфліктів.

Компетенції, що формуються після опанування дисципліни:

Результати навчання (відповідно за ОПП):

ПРН 3. Застосовувати методи збору інформації: аналіз документів, опитування та спостереження;

ПРН 4. Вміння застосовувати статистичну, методичну та нормативну базу системи соціального захисту населення.

ПРН11. Визначати соціальні проблеми та потреби і причини їх виникнення, тенденції розвитку, наслідки, соціальний стан певних категорій населення;

ПРН 16. Застосовувати нормативно-правову базу в захисті соціальних груп населення.

Професійні компетенції

1. Здатність упереджувати та запобігати конфліктам, управляти ними, визначаючи фактори ризику, які викликають та консервують конфлікту ситуацію.
2. Здатність розробляти стратегії та застосовувати методи медіації для запобігання та управління конфліктними ситуаціями в різних середовищах, в тому числі в організаціях, громадах та сім'ях;
3. Здатність розробляти стратегії та застосовувати методи медіації для запобігання та управління конфліктними ситуаціями в комерційних та бізнесових умовах.
4. Здатність використовувати відповідні методи і процедури досліджень у сфері медіації та втручання.
5. Розуміння різних напрямків медіації (спільноти, школи, сім'ї, міжкультурного, робочого, кримінального, медичного, комерційного, ділового, міжнародного, екологічного та онлайнного, серед іншого) та їх специфічних характеристик (тип конфліктів, доступність інформації та доступ до медіації, вимоги та умови праці, правову базу, суб'єкти тощо).
6. Спроможність ідентифікувати нові контексти, відкривати нові ринки та поширювати інформацію про посередництво потенційним користувачам.

7. Спроможність розробляти дослідження, використовувати методи медіаційних досліджень, готувати проекти та протоколи, створювати нові концепції та розробляти інноваційні методи медіації.
8. Здатність спілкуватися і передавати знання про посередництво в більш широке суспільство
9. Вміння популяризувати медіацію та доводити цінність процесу медіації до всіх зацікавлених сторін.
10. Здатність планувати і керувати процесом медіації.
11. Спроможність сприяти груповому діалогу, прийняттю рішень і переговорам.

В результаті засвоєння даного курсу в студентів на основі гнучкого, критичного, аналітичного, логічного та латерального способу мислення розвиваються такі компетенції - студенти повинні:

знати:

- основні поняття курсу «Медіація» та їх значення;
- поняття, типологію, структуру та динаміку конфліктів;
- особливості структурного, функціонального, процесуального та феноменологічного опису конфлікту;
- умови та механізм виникнення та розвитку різноманітних конфліктних ситуацій; особливості поведінки людей різних типів у конфліктних ситуаціях;
- принципи і методи управління конфліктами; найбільш ефективні способи запобігання, врегулювання та вирішення конфліктів.

вміти:

- аналізувати конкретні конфліктні ситуації, виявляти справжні інтереси сторін;
- пояснити можливості застосування та переваги медіації;
- визначати професійно важливі якості, необхідні для результативного медіаційного процесу;
- проводити діагностику конфліктних ситуацій, прогнозувати шляхи їх розв'язання, визначати найбільш ефективні стратегії подолання конфлікту;
- виявляти чинники соціальних конфліктів у окремому трудовому колективі, організації, розробляти конкретні рекомендації щодо управління різними видами конфліктів

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ЄКТС.

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Загальні положення про переговори і медіацію (посередництво)

Історія розвитку інституту медіації. Поняття та види переговорів. Значення та оформлення результатів переговорів. Поняття медіації. Види медіації. Принципи медіації. Сфера застосування медіації. Правове регулювання медіації.

Тема 2. Процедура медіації

Початок процедури медіації. Проведення процедури медіації. Припинення процедури медіації. Договори за результатами медіації.

Тема 3. Правовий статус переговорника та медіатора

Переговорник: правовий статус. Вимоги щодо набуття статусу медіатора. Права медіатора. Обов'язки медіатора. Відповідальність медіатора.

Тема 4. Медіація як спосіб вирішення сімейних спорів

Медіація у спрах про розірвання шлюбу. Медіація у спрах про стягнення аліментів. Медіація у спрах про поділ майна подружжя. Медіація у спрах про шлюбний договір. Медіація у спрах про визначення походження дітей.

Тема 5. Медіація як спосіб вирішення трудових спорів Медіація як спосіб вирішення індивідуальних трудових спорів. Медіація як спосіб вирішення колективних трудових спорів.

Тема 6. Медіація в країнах англо-американської школи права Медіація у Сполучених Штатах Америки. Медіація у Великобританії

Тема 7. Медіація в країнах романо-германської школи права Медіація в Німеччині. Медіація в Австрії. Медіація в Італії. Медіація у Франції

Тема 8. Створення служби системи порозуміння

Служба порозуміння закладу освіти як проект. Актуальність створення служби порозуміння в закладі освіти. Організація роботи служби порозуміння закладу освіти. Діяльність служби порозуміння в закладі освіти. Координація служби порозуміння

Тема 9. Фасилітація та коучинг

Фасилітація, як інструмент групової і командної взаємодії. Методи фасилітації в освіті. Коучинговий підхід. Стратегії успішного керівника. Методологія EdScrum

2.ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Медіація як альтернатива судовій процедурі	2
2	Формування стресостійкості медіатора	2
3	Основні фази роботи медіатора на індивідуальній зустрічі зі стороною та на зустрічі зі сторонами.	2
4	Вирішення конфлікту. Підходи до вирішення конфлікту. Етапи вирішення конфлікту	2
5	Особливості поведінки учасників під час конфлікту	2
6	Поняття миробудування. Роль жінок у миробудуванні	2

7	Конфлікти в ЗВО. Карта конфліктів у освітньому середовищі. Шляхи вирішення конфліктів у освітньому середовищі	2
8	Особливості сімейної медіації	2
9	Коучинг	2
	Разом:	18

3.ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ (ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ, РЕФЕРАТИВ)

№ з/ п	Назва теми	Кількість годин
1	Дослідження процесу медіації як такого та ролі медіатора у цьому процесі	8
2	Компетенції медіатора	8
3	Роль медіатора	8
4	Порівняльні характеристики медіації з іншими способами вирішення спорів	8
5	Відпрацювання необхідних комунікаційних навичок (робота із запитаннями, позитивна мова, віддзеркалювання, рефреймінг, тест на реальність, перефразування та ін.	8
	Відпрацювання технік, що допомагають сторонам перенести фокус уваги зі своїх позицій на взаємно прийнятні для обох (усіх) сторін рішення	8
7	Використання приватних зустрічей до формального відкриття медіації	8
8	Допомога сторонам у переході від з'ясування позицій до переговорів	8
9	Заохочення сторін до вироблення варіантів та рішень для виходу з конфлікту	8
	Разом:	80

Теми на самостійне опрацювання

"Фасилітація у молодіжній роботі: інструменти та компетенції"

Scrum для початківців від Logos IT Academy. Що таке Scrum та як його використовують

4. БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Ці базові принципи хоча і перевірені часом, але все ж не є догмою. Ми сподіваємося, що, надаючи допомогу потребуючим, ви будете не тільки враховувати ці принципи, але також вдосконалюєте їх своїм досвідом

1

ПРИНЦИП КОМПЕТЕНТНОСТІ

Кожен, хто надає психосоціальну допомогу в часі кризи має обов'язково володіти теоретичними знаннями з психології травми та практичними навичками допомоги постраждалим/

2

ПРИНЦИП ПАРИТЕТНОСТІ

Надаючи допомогу, важливо одночасно активувати внутрішні ресурси того, кому допомагаєте. Цей тип відносин передбачає взаємодію двох сторін, помічника та потерпілого, як рівноцінних партнерів, які бачать і визнають один в одному гідну та унікальну особистість/

3

ПРИНЦИП ДОБРОЗІЧЛИВОСТІ

Щоб дійсно зрозуміти людину, яка переживає важку душевну кризу, часом достатньо виявити до неї щире, доброзичливе ставлення. Це може допомогти вам проникнути у глибини людського страждання та надати постраждалому необхідну підтримку.

4

ПРИНЦИП РЕАЛЬНОСТІ

Перш ніж допомагати, з'ясуйте потребу постраждалого та оцініть, яку підтримку реально зможете йому надати. Часом наші спроби допомогти комусь тим, що маємо, або так, як вважаємо за потрібне, не враховуючи потреби особи, можуть тільки поглибити її кризу. І навпаки, слід пам'ятати, що інколи запит постраждалого та його реальна потреба можуть не співпадати.

5

ПРИНЦИП ЕКОЛОГІЧНОСТІ

Психологічне втручання є тільки однією ланкою ланцюга необхідної допомоги, яку має отримати постраждалий. Фахівцям слід пам'ятати, що їхні зусилля – це лише частковий внесок у загальну картину покращення стану особи. Важливо знайти «екологічну нішу» в існуючій мережі допомоги та, за потреби, підсилити її, не порушуючи і не руйнуючи природні форми допомоги.

6

ПРИНЦИП ДОВІРИ ТА ДОБРОВОЛІЙНОСТІ

Підтримка передбачає два добровільних учасники: того, хто допомагає, і того, хто приймає допомогу. Та бувають випадки, коли люди з різних причин відмовляються від допомоги. Вони можуть прагнути зберегти уявлення про себе, як про сильну людину, яка контролює ситуацію, або ж просто не довіряти фахівцю. Варто спочатку встановити довірливий стосунок та залишити можливість зв'язатися із вами потім.

7

ПРИНЦИП ОПИРАННЯ НА СПІЛЬНОТУ

Коли люди, які переживають важку душевну кризу, проживають недалеко один від одного, це може спонукати їх до взаємопідтримки. Дуже важливим є зберігати соціально-культурні та мовні традиції цієї спільноти, оскільки це сприятиме зміцненню їхньої ідентичності. Уражена ідентичність – одна з найпідступніших наслідків психічної травми.

8

ПРИНЦИП ЕКОНОМІЇ

Важливо є звертатися по підтримку до колег, проводити ресурсні тренінги для команди помічників на розвиток згуртованості, взаємопідтримки, підвищення компетентності та попередження "вигорання".

9

ПРИНЦИП НАСТУПНОСТІ

Важливо створювати мережу служб психосоціальної допомоги, поширювати набутий досвід серед охочих стати фахівцями із психосоціореабілітації у майбутньому.

ВПРАВИ ДЛЯ ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ СТРЕСУ

lef Львівський
Освітній
Центр

МАСКА

ФОРМУВАННЯ НАВИЧКИ РОЗРІЗНЕННЯ ПОЗИТИВНОГО І НЕГАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

Уявіть, що маєте 2 маски. Коли "одягаєте" першу маску, настрій стає кращим, коли ж другу - пригніченим. Пригадайте якусь ситуацію із життя і, спершу, "одягніть" маску-пригнічення та відреагуйте на пригадане тільки негативно. Потім "одягніть" радісну маску і дайте позитивний коментар на ту саму ситуацію.

АВТОБУС

РОБОТА ІЗ НЕГАТИВНИМИ ДУМКАМИ

Інколи нам "приходять" до голови думки, які нам не подобаються. Часто вони "ходять" по колу, як рейсовий автобус. Уявіть, що стоїте на зупинці і приходить автобус-думка "Я через місяць помру з голоду". Подумайте, чи це ваш автобус? Чи треба вам туди сідати? Можливо, важливішим зараз буде сконцентруватися на приготуванні вечері? Можливо, варто пропустити його та сісти в автобус-думку "Як гарно, що сьогодні всі разом поїмо". Пам'ятайте, що рейсові автобуси ходять по колу. Тобто та перша думка знову "прийде". Знайдіть зручний для вас час, "сядьте" в той автобус із тривожною думкою. Побудьте певний час із нею, а потім вийдіть на своїй зупинці "сон", "ванна", "читання казок із дітьми".

ВІДКРИТТЯ

РОБОТА ЗІ ЗМІНОЮ НАДАНИХ ЗНАЧЕНЬ

Складіть аркуш навпіл. На одній стороні напишіть Сильні сторони, на іншій - Слабкі сторони. У першій колонці перерахуйте до 5 якостей, які вам допомагають чи подобаються. На іншій - риси які, на ваш погляд, заважають. Наше завдання перетворити в ресурси навіть негативні якості, тобто знайти у них позитивне значення (може: позитивну сторону). Це можна зробити двома способами: 1) знайти ситуацію, в якій ця якість стане ресурсною ("боягузливий", зате він не буде ризикувати своїм життям, ходячи вночі по вулиці; 2) перейменувати якість таким чином, щоб виявити у ній новий зміст, який надасть

ПРИНЦИПИ АКТИВНОГО СЛУХАННЯ

НЕРЕФЛЕКСИВНЕ СЛУХАННЯ

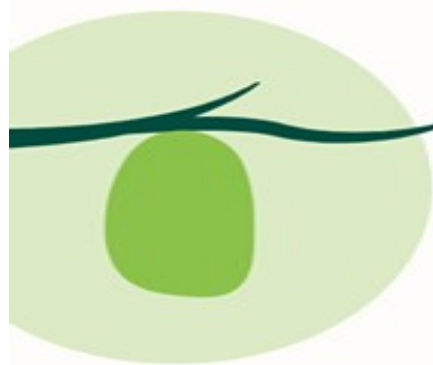
це слухання без аналізу (рефлексії), що дає можливість співрозмовнику висловитися.

З'ЯСУВАННЯ

З'ясування сенсу сказаного важливо для правильного розуміння повідомлення:

- чи могли б Ви повторити ще раз?..
- поясніть, будь ласка, що мали на увазі...
- вибачте, я не зовсім зрозумів вас ...

Такі м'які, нейтральні фрази запрошують співрозмовника висловити свої думки, підшукати інші слова.

ПЕРЕФРАЗОВУВАННЯ

це значить сказати ту ж думку, але трохи інакше. Тут потрібно орієнтуватися саме на зміст повідомлення. Цей прийом допомагає переконатися в тому, наскільки точно ми "розшифрували" слова співрозмовника і рухатися далі з упевненістю, що досі все зрозуміли правильно:

- якщо я вас правильно зрозумів, то...
- ви поправте мене, якщо я помилюся, але...
- іншими словами, ви вважаєте що....

РЕЗЮМУВАННЯ

це підбиття підсумків. Суть резюмування в тому, що ми своїми словами підводимо підсумок основних думок співрозмовника:

- отже, ви пропонуєте...
- ваша основна ідея, як я зрозумів, у тому, що...
- якщо підсумувати сказане, то....

КОЛИ МЕНЕ ГЛИБОКО РОЗУМІЮТЬ І ПОДІЛЯЮТЬ МОЇ ПОЧУТТЯ, НЕ ПРОЯВЛЯЮЧИ ПРИ ЦЬОМУ БАЖАННЯ АНАЛІЗУВАТИ МОЮ ПОВЕДІНКУ АБО СУДИТИ МЕНЕ, ЦЕ СТВОРЮЄ УМОВИ ДЛЯ САМОВИРАЖЕННЯ І СТАНОВЛЕННЯ ЯК

МИ МАЄМО СПРАВУ З КРИЗОЮ ЯКЩО СИТУАЦІЯ:

- Викликає сильний, тривалий стрес
- Містить душевну і/або матеріальну втрату
- Містить загрозу фізичної шкоди
- Порушує звичне уявлення про себе
- Викликає почуття приниження і безпорадності
- Не піддається нашому контролю
- Раптова і несподівана
- Робить майбутнє невизначеним
- Порушує звичний спосіб життя

ПРОБЛЕМИ ЗІ ЗДОРОВ'ЯМ, ЯКІ СПРИЧИНЕНІ АБО ПОСИЛЮЮТЬСЯ СТРЕСОМ:

ФІЗИЧНІ СИМПТОМИ:

- Діарея або закреп
- Напруга в м'язах спини
- Нудота, запаморочення
- Біль у грудях, прискорене серцебиття
- Втрата сексуального потягу
- Швидка втомлюваність

ЕМОЦІЙНІ СИМПТОМИ:

- Депресивний настрій
- Тривога і хвилювання
- Дратівливість або гнів
- Відчуття виснаження
- Різкі перепади настрою
- Збентеженість

КОГНІТИВНІ СИМПТОМИ:

- Неуважність
- Погіршення сприймання, пам'яті, мислення, уяви
- Негативне бачення
- Тривожні або прискорені перебіги думок

ПОВЕДІНКОВІ СИМПТОМИ:

- Переїдання/недоїдання
- Проблеми із сном
- Відсторонення від інших
- Відтягування або нехтування обов'язками
- Вживання алкоголю/сигарет/наркотиків для розслаблення
- Нервові звички (наприклад, кусання нігтів, ходіння)

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ КОМПОНЕНТИ ТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ:

СТИЛІ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ, ЯКІ ЗАЗВИЧАЙ ОБИРАЮТЬ ЛЮДИ:

ЗАПЕРЕЧЕННЯ

Людина заперечує проблему та власні переживання. Також сувора до себе (хоча вміє надати підтримку іншим). Було би гарно, якби час від часу хтось нагадував їй, що емоційні реакції під час пережиття кризи є нормальним

- а) Прийняття бажаного за дійсність
«Якби було ось так...», «Цього не сталося би, якби»
  - б) Уникнення, т.б. емоційна незалученість
  - в) Зловживання кофеїном, сильними мед. препаратами, алко-, нарко- речовинами.
- Ці способи допомагають зменшити біль правди. Спробуйте допомогти побачити реальну картину із підсиленням відчуття власної спроможності

ПОЛУСВІТІ

АКТИВНЕ ФОКУСУВАННЯ НА ПРОБЛЕМІ

Найефективніший спосіб. Людина визначила кордони, в межах яких може змінити події. Підтримка полягатиме у тому, щоб допомогти їй здійснити задумане або ж не заперечувати, що це можливо

Матеріали були взяті та доповнені з "Травма і Психосоціальна допомога" Практичне керівництво, засноване на досвіді НВО Грузії, (Draft) 2001

lef Львівська Освітня Філія

5.СТАДІЇ МЕДІАЦІЇ

Стадія 1. Формування структури і довіри

Ця стадія закладає основу взаємин і робить процес медіації зрозумілим і прийнятним для учасників.

На першому кроці доцільно розташувати учасників так, щоб вони зручно сиділи (відповідно до їхніх бажань - командою, індивідуально), добре чули і бачили один одного. Таким чином, беруться до уваги три важливі аспекти: комфорт, комунікація та можливість контролю. Що ж до позиції самого медіатора, то вона має підкреслювати його нейтральність щодо проблеми й опонентів.

Другий крок - оголошення медіатором ролей, які виконуватимуться ним і учасниками під час переговорів. Необхідно відразу ж подякувати учасникам за те, що вони обрали саме цей спосіб урегулювання конфлікту і пришли на зустріч. Далі відбувається обговорення й ухвалення правил поведінки, коли учасники мають усвідомити, що їхня поведінка не може бути безконтрольною та безкарною. Наприклад, за серйозне запізнення на переговорний процес винуватець сплачує штраф, а передчасний вихід із переговорного процесу має супроводжуватися письмовою заявою.

Під час третього кроку медіатор повідомляє учасникам все, що знає про них і ситуацію, що склалася, знов демонструючи, що ні від кого не має секретів.

На четвертому кроці учасники конфлікту розповідають про своє бачення проблеми. Він спрямований на з'ясування прихованих проблем - "айсбергів", які поки лише поверхнево розуміються учасниками. Застосовуючи відкриті питання і слухаючи їх мовчки, медіатор поступово бере хід дискусії в свої руки і починає управляти нею. Якщо учасники переговорів дуже роздратовані й обстановка стає вибухонебезпечною, має сенс перебивати їх у певний момент. Щоб таке переривання не виглядало недемократичним, можна наперед домовитися про фіксований час кожного виступу.

П'ятий крок - це вивчення очікувань учасників. Вислуховуючи їхні побажання, медіатор у першому наближенні робить уявний прогноз про можливості задоволення очікувань і необхідні для цього технології.

Стадія 2. Аналіз фактів і виявлення проблем

Для того щоб рішення було ухвалене, всі учасники повинні мати рівний обсяг інформації і добре розуміти стан проблем. Адже щоб розв'язати конфлікт, спочатку потрібно добре усвідомити його причини і сутність. Завдання медіатора на цій стадії - виявити всі існуючі проблеми, оскільки більшість конфліктів мають, як відомо, комплексний характер. Тут учасники вирішують, чи хочуть вони досягти угоди з усіх заявлених проблем або тільки з деяких, а також визначають черговість їх розгляду, так само ухвалюється принципове

рішення про продовження або згортання роботи.

Стадія 3. Пошук альтернатив

Ця стадія має бути спрямована на те, що ви хочете зробити з найбільшим ефектом. До пошуку рішення залучаються всі учасники переговорного процесу. При цьому слід розуміти, що попри велику кількість проблем, виявлених і зафіксованих медіатором на даний момент, ключове рішення, можливо, криється лише в одній або кількох, їх потрібно визначити в першу чергу.

Після огляду всіх проблем і визначення серед них головних медіатор запрошує учасників висловитися з приводу шляхів їх рішення і фіксує вислови. Потім робиться наступний крок - аналіз речень на предмет їх відповідності деяким критеріям. Ці критерії також виробляються на сесії, а як орієнтири можуть фігурувати такі:

- прогноз розвитку подій у разі ухвалення даного рішення;
- наслідки (економічні, соціальні, політичні), що виникнуть при прийнятті рішення;
- правові норми та фінансові ресурси, що сприятимуть виконанню даного рішення або що перешкоджатиме йому;
- нові обставини, які можуть виникнути при виконанні даного рішення.

На цій стадії медіатор виконує два важливих завдання:

1. Допмагає сторонам краще сформулювати ті пропозиції, які у них вже є.
2. Стимулює учасників конфлікту до пошуку нових пропозицій, що могли б задовольнити всіх краще, ніж попередні.

Свої рішення медіатору слід пропонувати лише після того, як усі учасники висловилися. Тон пропозицій має бути таким, аби не створювалося враження про тиск з боку медіатора чи його симпатії до однієї зі сторін. У разі відсутності конструктивних пропозицій є сенс попросити учасників ще раз подумати над ними вдома або під час перерв.

Стадія 4. Переговори й ухвалення рішення

Головним завданням стадії є спрямування учасників на спільну роботу. З метою реалізації цього завдання корисно розпочати діалог сторін із найменш значущих питань, а потім зробити акцент на тих компромісах, які можна досягнути в результаті діалогу. Слід пам'ятати, що дуже довгий список пропозицій для обговорення утрудняє ухвалення рішення. Роль медіатора на цьому етапі полягає в тому, щоб розповісти про процедури та технології, що здатні допомогти ухваленню ефективного рішення. Далі медіатор контролює організаційно-технологічну сторону переговорів, тоді як розмову за змістом ведуть самі учасники.

Таким чином, на цьому етапі медіатор дає старт взаємодії між сторонами і стежить за тим, щоб кожному учасникові була надана можливість висловитися, внести свої пропозиції й оцінити пропозиції інших без будь-якого тиску.

Медіатор може зупинити негативні випадки учасників на адресу один одного, нагадавши їм про правила поведінки під час переговорів. Ця стадія є досить важкою, і варто пам'ятати, що відповідальність за ухвалення рішень є винятковою прерогативою учасників конфлікту.

Стадія 5. Складання підсумкового документа

Медіатор організує складання плану, уточнює формулювання і записує ухвалені рішення. В процесі вироблення прийнятної угоди варто пам'ятати, що до порядку денного включаються спочатку ті пункти, по яких готовність учасників до домовленостей найбільш висока. Це готує хороше підґрунтя для переходу до наступних, більш проблемних питань. Часто сторони згодні з пунктами по суті, проте їх не влаштовують зафіксовані в документі слова, тому медіатор повинен поклопотатися про те, щоб угода була прийнятна й у стилістичному сенсі.

Ідеальна підсумкова угода - це такі рівноправні, законні та міцні зобов'язання, що вироблені в результаті переговорів і з якими погоджуються конфліктуючі сторони. Особливу увагу слід приділити процедурі підписання спільно розробленого і прийнятого сторонами документа. Потискання рук або підняття келихів із шампанським послужать тут символом того, що сторони подолали конфронтацію.

Після закінчення переговорів їх учасники зазвичай готують звіт. При складанні звіту доцільно відповісти на такі питання:

- що сприяло успіху переговорів, які виникали труднощі, як вони долалися;
- що не було враховано при підготовці до переговорів і чому;
- які несподіванки виникли під час ведення переговорів;
- якою була поведінка партнера на переговорах;
- які принципи ведення переговорів можливо й необхідно використовувати при веденні інших переговорів;

Стадія 6. Затвердження угоди

Медіатору разом зі сторонами угоди слід визначити, які механізми забезпечать найбільш швидке й ефективне затвердження прийнятого документа, які представники сторін цим займатимуться і які ресурси для цього будуть потрібні.

Таким чином, медіація — це процес урегулювання конфлікту між двома конфліктуючими сторонами за участю третьої нейтральної сторони. Будучи альтернативою судовій процедурі й іншим силовим способам розвитку подій, медіація має низку переваг, найголовнішою з яких є те, що вирішення конфлікту досягається шляхом ухвалення сторонами рішення на добровільній і рівноправній основі, що однаково влаштовує заінтересовані сторони.

6. СЦЕНАРІЙ МЕДІАТОРА

Етап 1. Відрекомендовуємося і розповідаємо про основні правила взаємодії

Відрекомендуйтеся і поясніть, що ви збираєтесь робити як медіатори.

Доброго дня. Як ви знаєте, мене звати (...), я ведучий (ча) цієї зустрічі. Перш ніж ми почнемо, я хотів(ла) би познайомитись з вами та назвати всіх присутніх. Як би Ви хотіли, щоб до Вас звертались на цій зустрічі? /до кожного з учасників/. Я би хотів(ла) подякувати вам за те, що ви прийшли сюди. Сьогодні ми зосередимось на тій події, що сталась. Ми допоможемо вам обговорити вашу проблему, але не збираємося з'ясовувати, хто правий, а хто винуватий. Ми збираємося допомогти вам розв'язати цю проблему, але не будемо вам давати ніяких порад.

Поясніть, що ви будете тримати в таємниці все, що почуєте під час медіації.

Коли нашу медіаційну зустріч примирення буде завершено, ми нікому не будемо розповідати про те, що тут почули. Чи погоджуєтесь ви теж не розголошувати все сказане під час нашої зустрічі? Але ви можете розповісти друзям, що вже розв'язали свою проблему.

Заручіться згодою учасників суперечки на наступні основні правила взаємодії:

Чи згодні вони слухати один одного і не перебивати?

Чи згодні вони говорити з повагою і не ображати один одного?

Чи згодні вони казати тільки правду?

Чи згодні вони докласти всіх зусиль, щоб вирішити проблему?

Те, що ми будемо тут обговорювати не може бути розголошено без згоди присутніх, і кожен з нас може припинити участь в зустрічі в будь-який момент, якщо буде вважати це за потрібне.

Етап 2. Відтворюємо історію того, що сталося

Запропонуйте першому учаснику суперечки розповісти про те, що сталося.

Стисло повторіть, що він розповів.

Запропонуйте першому учаснику суперечки висловити свої почуття стосовно ситуації, що сталась.

Стисло повторіть, як ви зрозуміли його почуття.

Запропонуйте другому учаснику суперечки розповісти про те, що сталося.

Стисло повторіть, що він розповів.

Запропонуйте другому учаснику суперечки висловити свої почуття стосовно ситуації, що сталась.

Стисло повторіть, як ви зрозуміли його почуття.

Поцікавтеся, чи хоче хтось з учасників суперечки ще щось додати стосовно того, що сталося.

Стисло повторіть, в чому полягає проблема.

Можливі питання до учасників під час проведення даного етапу:

- 1. Якою була Ваша реакція під час цієї події?*
- 2. Що ви зараз переживаєте стосовно того, що трапилось?*
- 3. Які питання для Вас зараз є головними?*
- 4. Що би Ви хотіли сказати іншому учаснику?*

Етап 3. Шукаємо рішення

Запитайте першого учасника суперечки: «Як, на твій погляд, можна вирішити цю проблему?»

Запитайте другого учасника суперечки: «А як, на твій погляд, можна вирішити цю проблему?»

Стисло повторіть запропоновані варіанти вирішення проблеми.

Заручіться згодою обох учасників суперечки стосовно прийнятого рішення.

Запитайте першого учасника суперечки: «Що б ти зробив інакше, якби схожа проблема виникла знову?»

Запитайте другого учасника суперечки: «А що б ти зробив інакше, якби схожа проблема виникла знову?»

Підсумуйте все, що було сказано, назвіть ті рішення, які були прийняті під час роботи. Заповніть форму угоди між конфліктуючими сторонами та запитайте в них:

- 1. Чи погоджуєтесь ви з цим?*
- 2. Чи хочете ви щось додати ?*
- 3. Чи погоджуєтесь ви підписати цю угоду та виконати досягнуті домовленості?*

Привітайте учасників суперечки з вдалим розв'язанням проблеми:

Зараз я би хотів (ла) перейти до офіційного закриття зустрічі. Перед цим, я би хотів (ла) надати можливість кожному з присутніх висловитись. /...../ Завершуючи нашу зустріч я би хотів (ла) подякувати всім за внесок у процес обговорення такого складного питання. Прийміть мої щирі вітання, з приводу того, що нам вдалось опрацювати так багато питань і досягнути згоди.

Запросіть учасників суперечки підписати угоду.

7.ЗГОДА НА УЧАСТЬ У ПРОЦЕДУРІ МЕДІАЦІЇ

Медіація є добровільним і конфіденційним процесом, в якому нейтральна третя особа (медіатор) допомагає сторонам знайти взаємоприйнятний варіант вирішення ситуації, що склалася.

Під час проведення процедури медіації усі сторони повинні пам'ятати про певні правила та обв'язки, яких необхідно дотримуватися – **основні принципи медіації**:

- **Добровільність**
- **Розподіл відповідальності**
- **Конфіденційність**

Медіатори зобов'язуються зберігати нейтральність та безпристрасність по відношенню до сторін. Медіатори однаково допомагають учасникам знайти найкращий варіант розв'язання конфліктної ситуації.

Правила поведінки під час медіації:

1. Не перебивати один одного.
2. Не ображати один одного.
3. Не завдавати фізичного болю один одному.
4. Уважно вислуховувати один одного.
5. Дотримуватись принципів медіації.

Ми, _____ та
_____

підписанням цього документу засвідчуємо ознайомленість з правилами та принципами медіації, а також гарантуємо їх дотримання. Ми спільно беремо на себе відповідальність за прийняття рішення та його виконання.

Дата

Підписи

8. УГОДА СТОРІН

Угода

між

та

Ми приймали участь у медіаційній зустрічі і добровільно домовились про таке:

1. _____

_____

2. _____

_____

3. _____

_____

Ми вважаємо цю угоду справедливою і погоджуємося виконувати її.

Підпис:

_____

Підпис:

_____

Дата:

_____

9. ФОРМА ЗВІТУ МЕДІАТОРА

Дата: _____

Медіатори: _____

Сторони, втягнуті в конфлікт:

Сторона А: _____ : _____

Сторона Б: _____ : _____

Типи конфліктів:

☐ Бійка

☐ Між друзями

☐ Глузування/дратування

☐ Ображення

☐ Погрози

☐ Через власність

Інше _____

Конфлікт вирішено: ☐ Так ☐ Ні

Сторона А погодилась _____

Сторона Б погодилась _____

Підпис сторони А _____

Підпис сторони Б _____

10. ЗАВДАННЯ ДО РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Використовуючи сценарій медіатора виконати поставлені завдання

Завдання 1.

Особливості медіації як формату соціальних комунікацій. Дайте відповіді на наступні запитання в розгорнутій формі (мінімальний обсяг - 1,5-2 сторінки на одне запитання)

1. Охарактеризуйте відмінності медіації щодо інших способів врегулювання конфліктів.
2. Запропонуйте перелік предметів для медіації в політичних переговорах міждержавного рівня.
3. Охарактеризуйте принципи медіації (добровільність, нейтральність, рівноправність, конфіденційність).
4. Опишіть дезорганізуючі тактики сторін конфлікту при реалізації медіаційного процесу.

Завдання 2.

Складіть сценарій проведення попередніх зустрічей медіатора зі сторонами конфлікту на прикладі обраної Вами проблемної ситуації у відповідності із наведеною нижче схемою (обсяг завдання – 1,5-2 сторінки тексту на одне запитання).

1. Назвати свої персональні реквізити, організацію, мету участі.
2. Вислухати думку сторін про подію, що відбулася.
3. Обговорити зі сторонами різні виходи з ситуації і зустріч та шляхи врегулювання конфлікту.
4. Якщо сторони дають згоду, підготувати їх до участі у зустрічі (інформувати про обговорюваних на зустрічі питаннях, правилах, уточнити склад учасників).
5. Якщо є впевненість у безпеці зустрічі, прийняти рішення про організацію зустрічі та створити для цього необхідні умови (домовитися з учасниками про місце і час).
6. У разі незгоди на участь в примирної зустрічі залишити свої координати на випадок, якщо у сторін зміниться позиція, і / або самому визначити, яка допомога може бути потрібна в цій ситуації і чим медіатор зможе допомогти.

Завдання 3.

Складіть сценарій проведення примирювальної зустрічі медіатора зі сторонами конфлікту на прикладі обраної Вами проблемної ситуації у відповідності із наведеною нижче схемою.

1. Подякувати учасникам за прихід на зустріч.
2. Пояснити мету зустрічі та основні правила і перевірити, чи погодилися учасники з метою і основними правилами. В разі необхідності обговорити причини незгоди з метою і правилами, провести індивідуальні зустрічі та / або відкласти зустріч.

3. Вислухати думки учасників.
4. Дати можливість учасникам зустрічі поставити запитання одне одному.
5. Запропонувати учасникам зустрічі висловити свої варіанти врегулювання конфлікту (відшкодування шкоди, згладжування протиріч тощо).
6. Обговорити питання: «Як зробити, щоб це не повторилося?» При цьому важливо визначити причини конфлікту і плани на майбутнє.
7. У разі необхідності призначити контрольну зустріч, де фіксуються результати виконання угоди.
8. Заповнити форму договору, зачитати сторонам і віддати їм на підпис.
9. Подякувати присутніх за участь у зустрічі.

Завдання 4.

Покажіть приклади роботи медіатора з окремими техніками примирювальної зустрічі на прикладі обраної Вами проблемної ситуації у відповідності із наведеною нижче схемою.

- 1) дати можливість сторонам висловити свої емоції («вентилювати емоції»);
- 2) керувати процесом, не допускаючи образ сторонами один одного;
- 3) не дозволяти виходити з-під контролю емоціям сторін;
- 4) зрозуміти емоційну глибину конфлікту;
- 5) отримати додаткову інформацію про суть конфлікту;
- 6) уточнити позиції сторін щодо бажаного результату переговорів;
- 7) виділити основні питання, які хвилюють сторони;
- 8) оцінити, чи є необхідним кокус для подальшої роботи зі сторонами;
- 9) організувати конструктивні переговори, за умови, якщо кокус не є потрібним.

Завдання 5.

Напишіть сценарій проведення кокусу сторін конфлікту, послугуючись наступною схемою (обсяг завдання – 1-1,5 сторінки тексту на одне запитання).

- 1) попрацюйте з емоціями сторін (якщо необхідно, дати зрозуміти стороні, що медіатор бачить її стан);
- 2) покажіть на прикладі спосіб виявлення справжніх (реальних) інтересів сторони;
- 3) з'ясуйте наявність конфіденційної інформації;
- 4) перетворіть позиції сторін, виходячи з їх інтересів;
- 5) сформулюйте разом зі сторонами (індивідуально з кожною) питання для обговорення в редакції цієї сторони;
- 6) підготуйте зі сторонами приклади формулювання можливих пропозицій виходячи з інтересів, а не початкових позицій;
- 7) запропонуйте тактики перевірки висунутих на переговорах пропозицій на реалістичність;
- 8) покажіть приклад роботи з дисбалансом сил;
- 9) визначте конфіденційну і відкриту інформацію для майбутньої спільної

сесії і узгодьте її з сторонами (індивідуально);

10) дайте приклади настанов медіатора сторонам конфлікту щодо конструктивного внесення пропозицій

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання здобутих знань і навичок студентів з дисципліни відповідно до навчальної програми здійснюється в три етапи:

1. *поточний контроль*: за результатами участі студентів у роботі на семінарських та практичних заняттях (вхідний контроль знань (усний), поточний контроль знань (усний/письмовий), доповіді з мультимедійними презентаціями, самооцінка студентом рівня знань);

2. *семестровий контроль*: письмове тестування;

3. *підсумковий контроль*: екзамен, курсова робота.

Загальна оцінка знань студентів з дисципліни пропорційно враховує результати поточного та підсумкового контролів і формується за сто бальною системою оцінювання та з використанням ECTS.

"А" (90 – 100) ставиться у разі, якщо студент:

- засвоїв теоретичний зміст дисципліни;
- систематично готувався до занять згідно з програмою та робочою програмою дисципліни, при цьому опрацював не тільки матеріали лекцій, але й джерела основної літератури і необхідні нормативні та інструктивні матеріали, окремі джерела додаткової літератури;

- брав активну участь у роботі на практичних та лекційних заняттях;
- оволодів відповідними практичними навичками та вміннями, набув здатність використовувати їх;

- аргументовано і логічно формулював висновки та робив узагальнення за питанням/темою, глибоко і всебічно розкривав зміст питань, які обговорювалися;

- вільно оперував термінами та поняттями, викладав матеріал літературною мовою;

- виявив творчі здібності та вміння виконувати індивідуальні та колективні завдання, самостійно здобувати знання, знаходити відповідні джерела інформації;

- своєчасно та якісно виконав усі, передбачені програмою дисципліни завдання, брав участь у наукових заходах (олімпіадах, студентських наукових конференціях, науково-дослідній роботі кафедри), має опубліковані тези/статті),

але допускав при усних або письмових відповідях, тестуванні окремі неточності.

«В» (82-89) ставиться у разі, якщо студент:

- засвоїв теоретичний зміст дисципліни в повному обсязі та оволодів практичними навичками та вміннями;

- систематично готувався до занять згідно з програмою та робочою програмою дисципліни, з використанням джерел основної літератури та нормативних та інструктивних матеріалів;
- творчо підходив до вирішення завдань, вільно розв'язував їх;
- доказово розкривав основні положення теми;
- повно, чітко та логічно відповідав на поставлені питання, показав розуміння сутності теорій, понять, предметів, явищ тощо;
- викладав матеріал літературною мовою, оперував термінами та поняттями;
- виявив здатність практично оцінювати окремі факти/явища/процеси;
- виконав усі передбачені програмою дисципліни завдання, у т.ч. модульного контролю та з самостійного опрацювання,

але недостатньо використовував додаткову літературу; при усних відповідях не досить повно й аргументовано викладав матеріал; виявив недостатню активність на практичних заняттях, під час письмового тестування допускав окремі помилки.

«С» (75 – 81) ставиться у разі, якщо студент:

- засвоїв теоретичний зміст дисципліни в повному обсязі;
- оволодів практичними навичками й вміннями;
- зіставляв, узагальнював, систематизував інформацію;
- давав повну, розгорнуту та аргументовану відповідь на поставлені питання;
- доказово розкривав основні положення теми та зміст питань, що обговорювались;
- формулював висновки з окремих питань;
- виконав завдання, передбачені програмою дисципліни, у т.ч. індивідуальне завдання, завдання модульного контролю та з самостійного опрацювання,

але допускав окремі помилки при тестуванні; виявив деякі недоліки при усних відповідях; не виявив належної активності при обговоренні питань, старанності при виконанні завдань для самостійної роботи; недостатньо використовував додаткову літературу; виконав індивідуальне завдання, не дотримуючись вимог до оформлення, не виявив до нього творчий підхід.

«Д» (69-74) ставиться у разі, якщо студент:

- засвоїв значну частину теоретичного матеріалу;
- виявив знання і розуміння основних теоретичних положень дисципліни;
- аналізував певні процеси/явища/показники;
- відповідав на питання, які обговорювались на занятті;
- формулював висновки з окремих питань;
- виконав завдання модульного контролю, індивідуальне завдання,

але допускав окремі помилки при усних відповідях, тестуванні; не виявив належної активності при обговоренні усних питань, старанності при

виконанні завдань для самостійної роботи, недостатньо використовував додаткову літературу; виконав не всі завдання для самостійної роботи; виконав індивідуальне завдання, не дотримуючись вимог до оформлення.

«Е» (60-68) ставиться у разі, якщо студент:

- засвоїв основні теоретичні положення дисципліни;
- на значну частину матеріалу давав репродуктивні відповіді;
- виконав окремі завдання модульного контролю та індивідуальне завдання,

але допускав значну кількість суттєвих помилок при усних та письмових відповідях, тестуванні; не розумів сутності питань; не виявив належної активності на заняттях, старанності при виконанні завдань для самостійної роботи; недостатньо використовував основну та додаткову літературу; не брав участь у виконанні колективних завдань.

«F» (35-59) ставиться у разі, якщо студент:

- фрагментарно оволодів теоретичними питаннями, що становить незначну частину навчального матеріалу;
- поверхнево розкривав зміст питань, які розглядалися;
- не проявляв активності при їх обговоренні;
- допускав суттєві помилки при усних та письмових відповідях;
- поверхнево ознайомився з рекомендованою літературою;
- виконав індивідуальне завдання та завдання для самостійної роботи, не дотримуючись вимог до оформлення;
- не виконав завдання модульного контролю.

«FX» (0-34) ставиться у разі, якщо студент:

- оволодів матеріалом на рівні елементарного розпізнання та відтворення окремих фактів/предметів/явищ тощо;
- поверхнево розкривав зміст питань, які розглядалися, не виявив активності при їх обговоренні;
- допускав суттєві помилки при усних та письмових відповідях, тестуванні; поверхнево ознайомився з рекомендованою літературою;
- не виконав завдання для самостійної роботи та індивідуальне завдання;
- не брав участь у виконанні колективних завдань;
- не виконав завдання модульного контролю.

Усі виконані студентом протягом поточного і підсумкового контролів завдання оцінюються за спеціально розробленою шкалою у межах сто балової системи.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	

60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
3. Указ Президента України від 20.03.2008 р. № 244/2008 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні». <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/244/2008>
4. Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 року № 1556-VII. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
5. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 року N 361/2006 р. (пункт 5 розділу X). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>
6. Концепція розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, схвалена Указом Президента України від 24 травня 2011 року N 597/2011. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/597/2011>
7. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02 червня 2011 року N 3460- VI. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
8. Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО на 2012 рік, затверджена Указом Президента України від 19 квітня 2012 року № 273/2012. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/238/2015>
9. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків», затверджена Постановою Кабінету Міністрів N 14 від 16.01.2008 р. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-08>
10. Верховна Рада України восьмого скликання. Угода про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0001001-15>
11. Порядок надання безоплатної первинної правової допомоги у Міністерстві охорони здоров'я України, затверджений Наказом Міністерства охорони здоров'я України 04.11.2011 N 753, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 22 листопада 2011 р. за N 1329/20067. <http://zakon4.rada.gov.ua/>

[laws/show/z1329-11](#)

12. Лист Департаменту антикорупційного законодавства та законодавства про правосуддя Міністерства юстиції України від 07.06.2011 р. «Система кримінальної юстиції щодо неповнолітніх - цивілізований підхід держави до проблеми дитячої злочинності». <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/n0036323-11>

13. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року (неофіційний переклад). [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B)

14. Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам - членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах. Прийнято Комітетом міністрів на 679-й зустрічі представників Комітету від 15 вересня 1999 р. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_828

15. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах». [http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/04\(12\)/04-Zakonodavchi_zasady/120401.pdf](http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/04(12)/04-Zakonodavchi_zasady/120401.pdf),

[http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\\$FILE/](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/)

%D0%94%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA

%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B0%20%D0%84%D0%A1%20%D0%BC

%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F.pdf

16. Типовий закон про міжнародну погоджувальну процедуру (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation). Розроблено Комісією ООН з міжнародного торговельного права (ЮНСІТРАЛ) у 2002 році. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_117

17. Європейський кодекс поведінки для медіаторів від 2 червня 2004 р. (European Code of Conduct for Mediators) був розроблений ініціативною групою практикуючих посередників (що представляють більше 30 європейських організацій, що мають справу з альтернативними способами вирішення спорів) за підтримки Європейської комісії і прийнятий на конференції в Брюсселі 2 червня 2004. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf

18. Рекомендація № R (98) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в сімейних справах. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на засіданні заступників міністрів 21 січня 1998 року. [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/\\$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%84%96%20\(98\)%201.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%E2%84%96%20(98)%201.pdf)

OR

19. Рекомендація Rec (2002) 10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в цивільних справах Ухвалено Комітетом

Міністрів Ради Європи на 808 засіданні заступників міністрів 18 вересня 2002 року.

[http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/\\$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20\(2002\)%2010.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20(2002)%2010.pdf)

20. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами—приватними особами. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на засіданні заступників міністрів 5.09.2001р. [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/\\$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20\(2001\)%209.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/7442a47eb0b374b9c2257d8700495f8b/$FILE/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20Rec%20(2001)%209.pdf)

21. Керівні принципи № 14 для кращого виконання наявних Рекомендацій Комітету Міністрів щодо медіації в сімейних справах і щодо медіації в цивільних справах. Ухвалено Європейською комісією з ефективності правосуддя 07 грудня 2007р.

[http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\\$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%E2%84%96%2014.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%E2%84%96%2014.pdf)

22. Керівні принципи № 13 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо медіації в кримінальних справах. Ухвалено Європейською комісією з ефективності правосуддя 7 грудня 2007 р. [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\\$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B%D0%B8%20%E2%84%96%2013.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%B%D0%B8%20%E2%84%96%2013.pdf) F

23. Керівні принципи № 15 для кращого виконання наявної Рекомендації щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами—приватними особами. Ухвалено Європейською комісією з ефективності правосуддя 7 грудня 2007 р. [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/\\$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%E2%84%96%2015.pdf](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/f8c093ad5cb7148bc2257d8d002488a0/$FILE/%D0%9A%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BF%D0%B8%20%E2%84%96%2015.pdf)

24. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

25. Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 року N 966-IV. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/966-15>

26. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 1 червня 2001 року N 2558-III. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>

27. Типове положення про комісію з питань захисту прав дитини, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

28. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

29. Перелік соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самотійно їх подолати, затверджений наказом Міністерства соціальної політики України 03.09.2012 № 537, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 19 вересня 2012 р. за № 1614/21926. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>

30. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Частина 4 статті 56. Права потерпілого. Пункт 8 частини 2 статті 65. Свідок. Розділ VI ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ. Глава 35. Кримінальне провадження на підставі угод. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

31. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-1679/0/4-12 від 15.11.2012 р. «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1679740-12>

32. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-558/0/4-13 від 05.04.2013 р. «Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0223740-13/para7#n7>

33. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. Стаття 113. Примирення сторін під час підготовчого провадження. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

34. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Стаття 175. Мирова угода сторін. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

35. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII. Стаття 78. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем, мирова угода сторін. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

36. Основоположне рішення ради Європейського союзу від 15 березня 2001 року "Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві" (2001/220/JHA) http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03/04-Zakonodavchi_zasady/030401.pdf

37. Рекомендація № R (85) 11 щодо статусу потерпілого у межах

системи кримінального права http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_127

38. Рекомендація № R (87) 18 щодо спрощення структури системи кримінальної юстиції (правосуддя) http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_339

39. Рекомендація № R (87) 20 про соціальний вплив на злочинність неповнолітніх http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_266

40. Рекомендація № R (87) 21 щодо зменшення ступеня віктимізації і надання допомоги постраждалим

41. Рекомендація № R (92) 16 щодо європейських стандартів застосування громадських санкцій та заходів, у якій мова йде про ті заходи, які виступають альтернативою позбавлення волі і сприяють реінтеграції правопорушника у суспільство http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_047

42. Рекомендація № R (92) 17 щодо узгодженості при винесенні вироків

43. Рекомендація № R (95) 12 щодо структури управління системою кримінального правосуддя http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_130

44. Європейська конвенція про здійснення прав дітей (08.09.1995), ст.13 "Посередництво та інші способи вирішення спорів" http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_135

45. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2015 р. № 1093 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2009 р. № 1417». <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1093-2015-%D0%BF>

46. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1406-р «Про затвердження плану дій щодо імплементації кращих практик якісного та ефективного регулювання, відображених Групою Світового банку у методології рейтингу "Ведення бізнесу" на 2016 рік» <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1406-2015-%D1%80>

Допоміжна

1. Бесемер Х. Медиация. Посредничество в конфликтах / пер. с нем. Н. В. Маловой. Калуга : Духовное познание, 2004. 176 с.

2. Буш Р., Фолджер Дж. Что может медиация. Трансформативный подход к конфликту. Київ : Издатель Захаренко В. А., 2007. 264 с.

3. Глазл Ф. Самопомощь в конфликтах. Концепции – упражнения – практические методы / пер. с нем. Калуга : Духовное познание, 2000. 192 с.

4. Кернтке В. Медиация как метод организационного развития: Работа с конфликтами – руководство к действию для руководителей / пер. с нем. И. Тарасовой. Санкт-Петербург : Изд-во Вернера Регена, Немецкая школа коучинга и медиации, 2011. 240 с.

5. Паркинсон Л. Семейная медиация. Москва : Изд-во ООО «Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования», 2010. 400 с.

6. Пель М. Приглашение к медиации. Практическое руководство о том, как эффективно предложить разрешение конфликта посредством медиации. Москва : Изд-во ООО «Межрегиональный центр управленческого и политического

консультирования», 2009. 400 с.

7. Хертель А. фон. Профессиональное разрешение конфликтов: медиативная компетенция в вашей жизни / пер. с нем. Н. Бабичевой. СанктПетербург : Изд-во Вернера Регена, 2007. 272 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Верховного Суду України. Рекомендації та резолюції Комітету Міністрів Ради Європи.
[http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/7442A47EB0B374B9C2257D8700495F8B)
2. Офіційний сайт Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи.
http://sc.gov.ua/ua/rekomendaciji_komitetu_ministriv_radi_jevropi.html
3. http://www.commonground.org.ua/ukr/lib_law.shtml Бюлетень "Відновне правосуддя в Україні".
4. http://www.commonground.org.ua/ukr/lib_bulletin.shtml
5. Міжнародна конференція «Впровадження відновного правосуддя в Україні: висновки та перспективи» (Київ, 20-21 квітня 2006 р.) – друковані матеріали.
6. <http://ru.calameo.com/books/003279919080e340366e4> Говард Зер. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя. – Університетське видавництво "Пульсари", 2004. – С.- 222.